

Svartbröder 1

Fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr. L 1988:5459
Lunds stad och kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning 2019
Kristoffer Brink

Titel: Svartbröder 1
Författare: Kristoffer Brink
Kulturmiljörapport: 2021:25

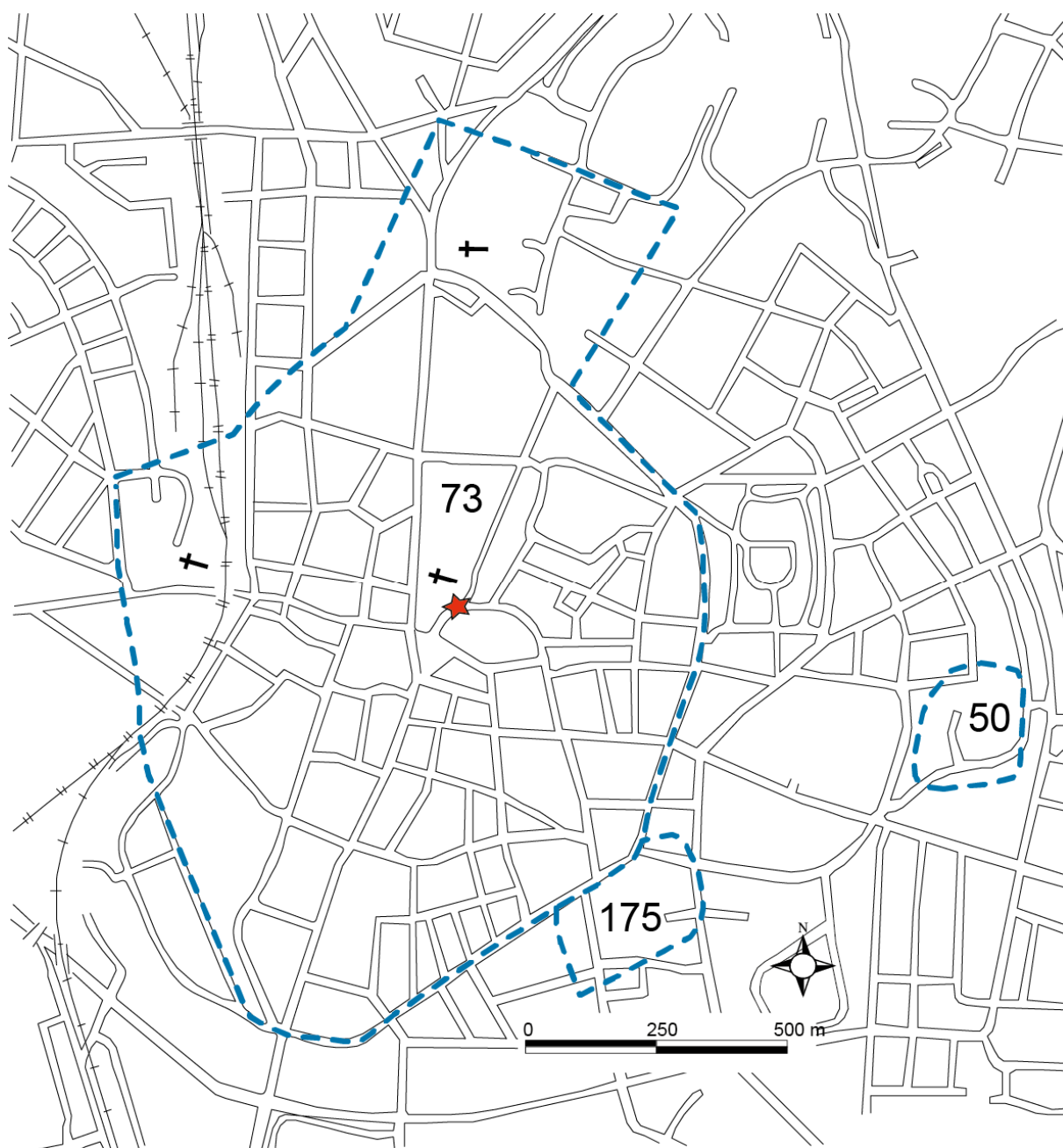
Omslagsbild: Bild på undersökningsområdet på Kungsgatan. Fotografiet är taget från söder.
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	2
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	3
Genomförande och resultat	5
Kulturlagerstatus	5
Förslag på fortsatta åtgärder	6
Administrativa och tekniska uppgifter	7
Referenser	8
Bilagor	9

Sammanfattning

- I samband med ett akut avbrott på avloppsledningen på fastigheten Svartbröder 1, Lund, genomfördes en arkeologisk undersökning genom schaktningsövervakning enligt Länsstyrelsens beslut (431-21328-2019, Kulturens projektnummer A_2019_0057).
- Området för schaktningsarbetet var väster om fastigheten på Kungsgatan 4. Fastigheten, vars byggnad uppfördes omkring år 1828/1850, saknar källare. Avloppsledningarna är placerade under byggnaden och därmed svåråtkomliga.
- Det äldre höganäsröret som skulle åtgärdas påträffades på ett djup av ca 2,50 m under dagens marknivå.
- Arbetet pågick under två fältdagar. När fältdag ett var slut slöts en överenskommelse med anläggningsarbetarna i fält att schaktningsarbetet skulle fortgå morgonen därpå. När Kulturens personal kom dit på utsatt tid dagen efter hade fastighetsägaren påbörjat schaktningsarbetena igen efter att antikvarisk personal gått för dagen. Därmed hade massor ner till 2,40 m djup tagits bort. Konsekvensen blev att ingen ordentlig dokumentation kunde upprättas då schaktet var för smalt och djupt för att kliva ner i. Den okulära besiktningen från schaktkanten kunde konstatera att ingen moränlera kunde skönjas på en nivå av 2,50 m under marknivå och schaktet för höganäsröret hade skurit ett område med mycket kalk, möjligen en kalkslagningsgrop. Intakta välbevarade kulturlager kunde konstateras från omkring 0,80 m djup ned till schaktbotten 2,50 m.
- Drygt 1 m västerut från befintlig fastighet på 1,10 m djup dokumenterades en äldre husgrund bestående av flera större syllstenar packade i grå fet lera med sotinslag. Husgrunden anträffades norr om röret som skulle åtgärdas.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73:1, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

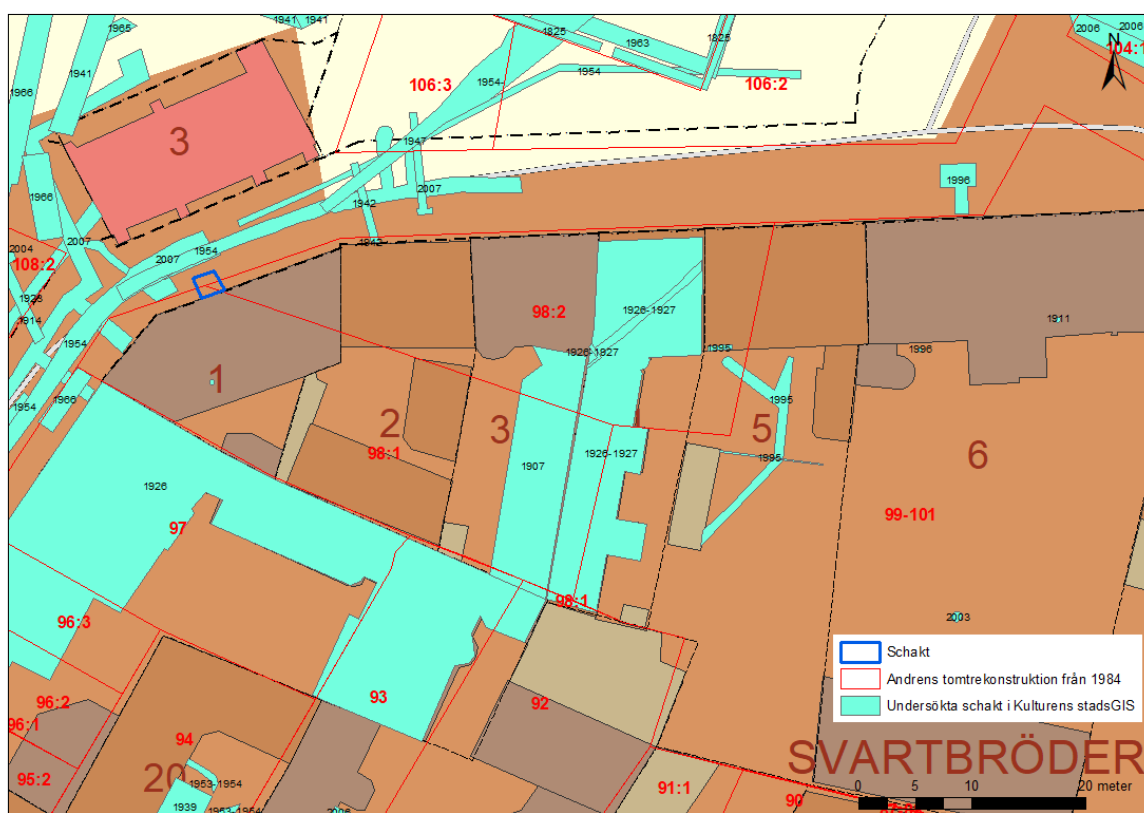
Inledning

Kulturen har utfört en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning enligt Länsstyrelsens beslut (431-21328-2019, Kulturens projekt nr. A_2019_0057) med anledning av att ett avloppsrör skulle bytas. Undersökningsområdet (UO) var i trottoar och gata och berörde del av fornlämning Lund 73:1/L1988:5459 inom fastigheten kv Svartbröder 1, Lund kommun. Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera berörda lämningar och kulturlager.

Fornlämningsmiljö

Kvarteret Svartbröder är beläget centralt i Lunds stads kärna, strax sydöst om domkyrkan. Uppgifter från kvarterets östra del har visat att området varit bebyggt under tidigt 1000-tal. De gator och torg som avgränsar kvarteret: Kungsgatan, Kiliansgatan, Skomakaregatan och Stortorget, kan föras tillbaka till medeltid och kvarterets särpräglade form antas vara ursprunglig (Bevaringskommittén 1983:167).

Enligt Anders Andréns rekonstruktion av tomtindelningen för omkring år 1500 ligger denna undersökning på gränsen mellan tomterna 98:1 och 98:2, se figur 2 nedan. Tomt 98:1 omnämns första gången år 1539 och är betecknad som gård i redovisningen. Tomt 98:2 omnämns som gård, eventuellt residens, med ett första omnämnande från år 1488 (Andréns 1984:83).

Figur 2 Schaktets placering i förhållande till den rekonstruerade tomtindelningen omkring år 1500, med dokumenterade ingrepp i Kulturrens stadsGIS och bebyggelse från lantmäteriet

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Antalet arkeologiska observationer och undersökningar som gjorts i närområdet av schaktet är begränsat, se figur 2 ovan och lista nedan.

- År 1906 då enstaka fynd rapporterades på kv Svartbröder 1
- År 1955 övervakades anläggandet av en kulvert längs mitten av Kungsgatan

- År 2007 genomfördes schaktningsövervakningar längs Kungsgatan i samband med att fjärrvärme, vatten och avlopp skulle uppgraderas i området, men dessa schakt höll sig till största del inom befintliga ledningsdiken (Gardelin 2008).

I kv Svartbröder har ett antal arkeologiska undersökningar utförts förutom de närliggande schaktningsövervakningarna.

- År 1971–72 genomfördes en arkeologisk undersökning i de sydöstra delarna av kvarteret på kv Svartbröder 22–23, undersökningarna har översiktligt avrapporterats (Karlsson 2007a). Där framkom det medeltida lämningar i samband med grundgrävningen för Försäkringskassan i kv Svartbröder 22 i Lund. Rester av en stenläggning och flera golv av lera samt syllstenar, samt flera avfallsgröpar med trolig datering till tidig- och högmedeltid fanns på fastigheterna. Samt delar av en damm och en stensatt brunn, troligen från senmedeltid eller nyare tid. Ett förhållandevis rikt och varierat fyndmaterial samlades in.
- Vid grundgrävning år 1971–72 inför nybyggnad i kv. Svartbröder 23 i Lund gjorde Kulturen en arkeologisk undersökning inom ett 10×20 meter stort område. Resterande del av det berörda området, ca 1000 m², schaktades bort med maskin. Större nedgrävningar i moränen dokumenterades. I undersökningen framkom ett stort antal lämningar och strukturer. Till de välbevarade strukturerna hör en byggnad från 1500-talet med ugn och stenläggningar. I byggnaden påträffades en myntskatt från slutet av 1590-talet. Lämningarna från tidig- och högmedeltid består bland annat av huslämningar i form av stolpar, väggar och lergolv samt flätade gården. Antalet fyndnummer överstiger fyratusen (Karlsson 2007b).
- År 1941 på kv Svartbröder 10, gjordes en källarsänkning i befintlig byggnad. Där framkom bland annat en stenläggning 1,20 m under marknivån. En möjlig husgrund påträffades i gatan utanför byggnaden, vilket kan tyda på att den tidigare tomtstrukturen sträckt sig längre ut åt nordöst och att Kiliansgatan blivit breddad vid något tillfälle.
- År 2017 schaktningsövervakades fem stycken geotekniska borrhövar inför planerad nybyggnation. Slutsatsen av dessa var att kulturlagermäktigheten är omkring 3 meter och att den översta metern är relativt nedbruten och torr (Guldåker 2017).

Genomförande och resultat

Fältarbetet genomfördes under två dagar, den 15 och 16 juli 2019 som en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Schakten plan- och sektionsdokumenterades, med kontextuell dokumentationsmetod. En kompletterande dokumentation gjordes med fotografi.

Dag 1 schaktades det ner till 1,40 m djup under arkeologisk övervakning. Vid start av dag 2 visade det sig att schaktningsarbetet fortsatt, ner till avloppsröret på 2,50 m djup, se figur 3. Lämningar efter en trolig husgrund i form av en syllstensrad framkom. Syllstensraden var på ett djup av 1,10 m och var packad i en fet, grå lera med sotinslag. I nedre delen av schaktet kunde ett område med kalk identifieras, som tolkades som en kalkslagningsgrop.

Figur 3 Den sydvästra delen av schaktet, med det aktuella avloppsröret i botten, visar situationen vid start av dag 2.

Schaktets toppyta var ungefär 4 m²

(2x2 m). På denna yta togs bärlager togs bort ned till 0,80 m djup. Från detta djup begränsade rör och ledningar schaktet så att enbart ett 2,40 m² stort schakt fördes vidare ner till 2,50 m djup. Totalt togs massor med en ungefärlig volym av 4,50 m³ bort från platsen. Två keramikskärvor samlades in, båda i yngre rödgods med en datering till 1500-talet och framåt.

Kulturlagerstatus

De översta lagren ner till ett djup av 0,80 m var moderna bärlager. Under detta var det mörka kulturlager av fet lera med inslag av sot och träkol med goda bevaringsförhållanden. Schaktet grävdes aldrig ner till moränleran, dock fanns fläckvisa inslag av blågrå moränlera i nedre delen.

Förslag på fortsatta åtgärder

Arbetet slutfört, inga åtgärder är nödvändiga.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-21328-2019
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73:1
Lämningsnr, fornreg	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_2019_0057
Trakt/kvarter/fastighet	Svartbröder 1
Socken	Lund stad
Kommun	Lund kn
Län	Skåne län
Typ av exploatering	Akut vattenläcka
Uppdragsgivare	Thomas Löfgren
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Aja Guldåker
Övrig personal	
Fältarbetstid	2019-07-15— 2019-07-16
Fälttid, arkeolog, tim	7 h
Yta, m²	2,4 m ²
Kubik, m³	4,5 m ³
Fyndmaterial	Km 98588:1-2 Fynden förvaras efter fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen
Ritning, dokumentation	2 st A3 ritfilm: 1 st sektionsritning skala 1:20, 2 st planritningar skala 1:100 samt digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	7 digitala fotografier
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Svartbröder 1

Referenser

Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. I: Medeltidsstaden 56. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Bevaringskommittén. 1983. Lunds stadskärna. Bevaringsprogram Krafts rote. Lund

Gardelin, G. 2008. Kungsgatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2007. Arkeologiska arkivrapporter nr 314. Lund

Guldåker, A. 2017. Kv Svartbröder 10. Geoteknisk undersökning 2017. Kulturmiljörapport 2017:32. Kulturen i Lund.

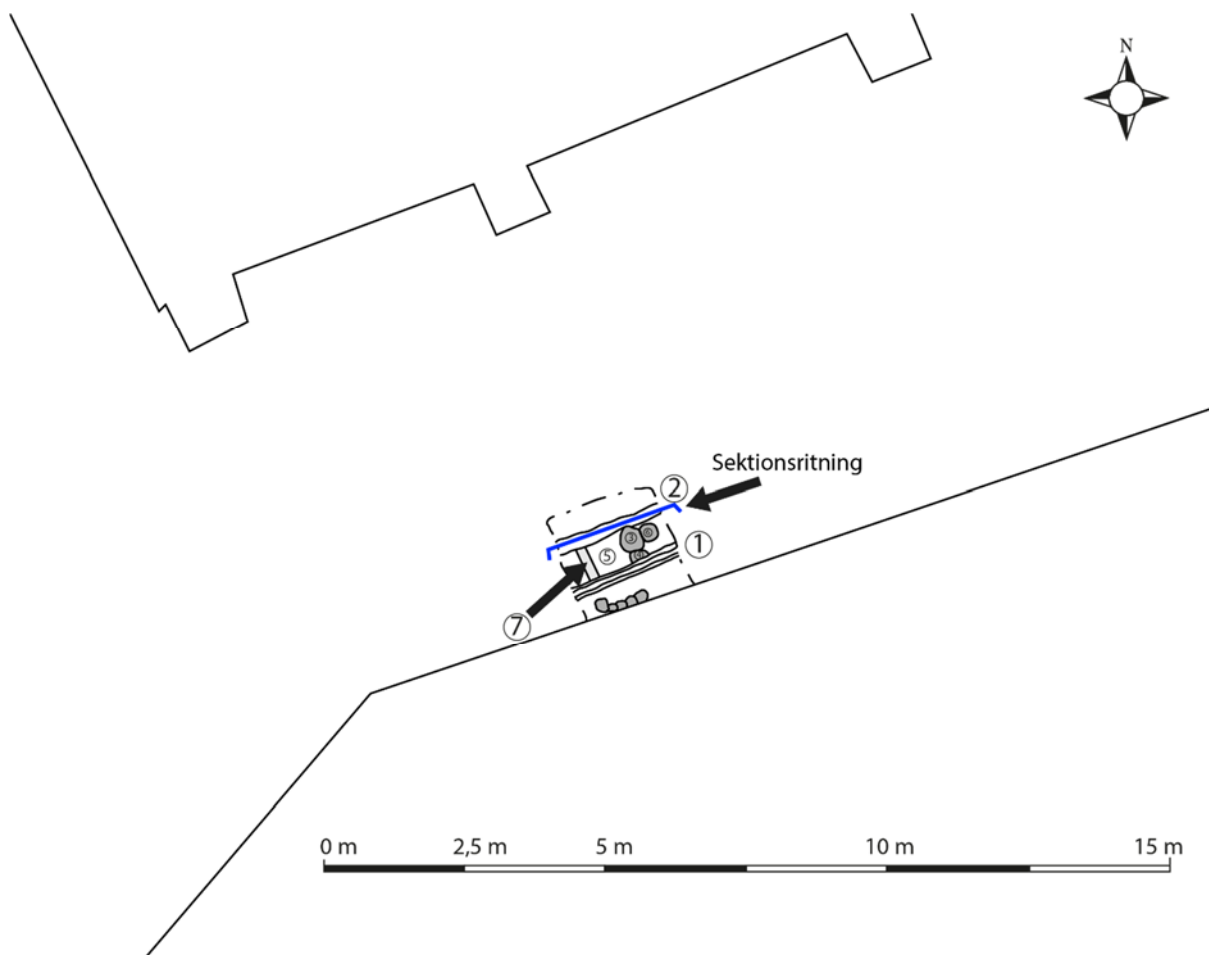
Karlsson, M. 2007a. Kv Svartbröder 22. Arkeologisk undersökning 1971–72. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 307. Kulturen i Lund

Karlsson, M. 2007b. Kv Svartbröder 23. Arkeologisk undersökning 1971–72. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 308. Kulturen i Lund.

Bilagor

1. Plan- och sektionsritningar

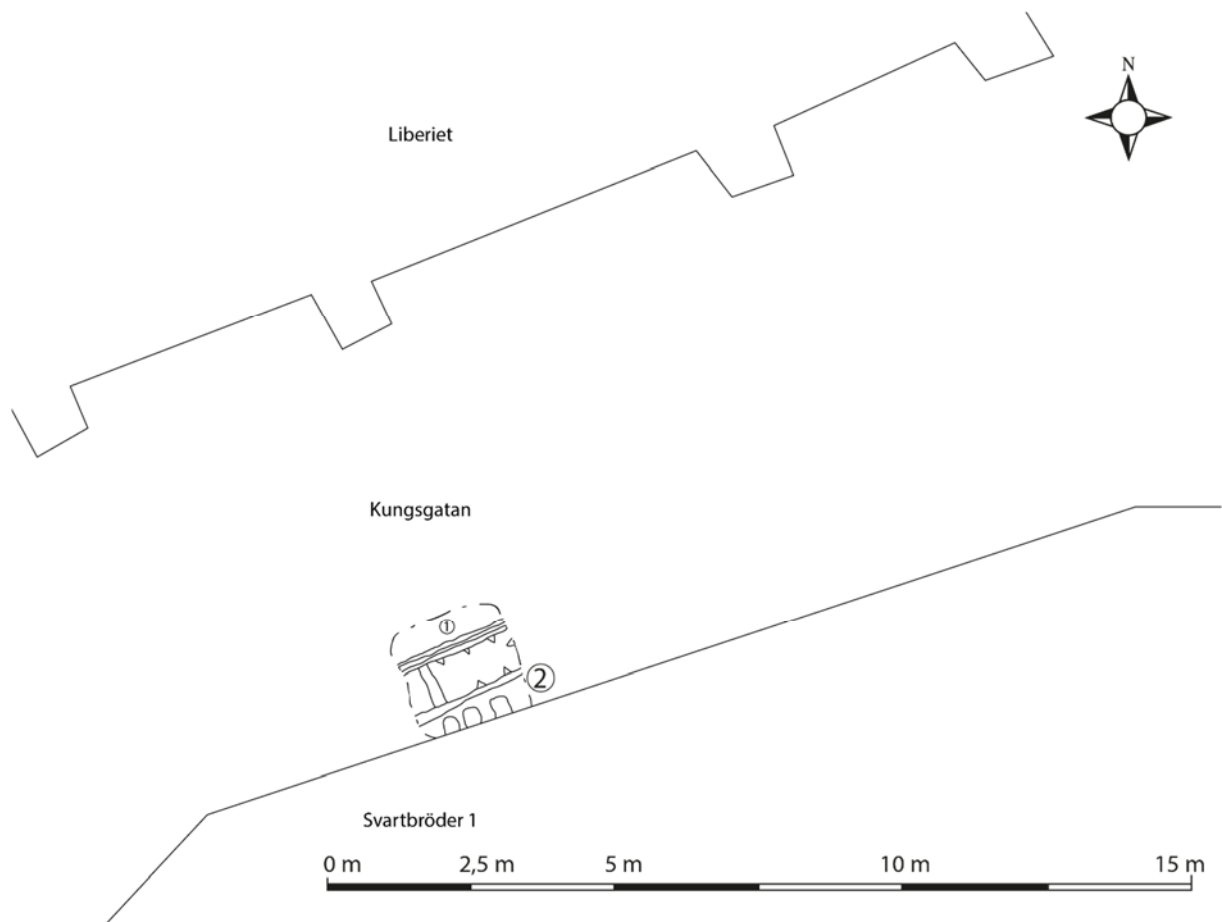
Planritning 1

Kontextbeskrivning:

1. Tre ledningar med fiber/el/tele på ett djup av 0,30 m, på ett djup av 0,40 m fanns orangeröda PVC rör.
2. Tomt svart modernt rör i grus på ett djup av 0,65 m.
3. Större gråsten på ett djup av 0,90 m.
4. Större gråsten på ett djup av 1,10 m.
5. Söder om kontext 4 finns gråa mycket feta lermassor, men med inslag av småsten samt keramikskärvor av yngre rödgods.
6. En platt sten i gråbrun fet lera med inslag av djurben och rött tegel, möjligen husgrund på ett djup av 1,10 m.
7. Topp av avloppsrör av höganästyp på ett djup av 2,40 m.

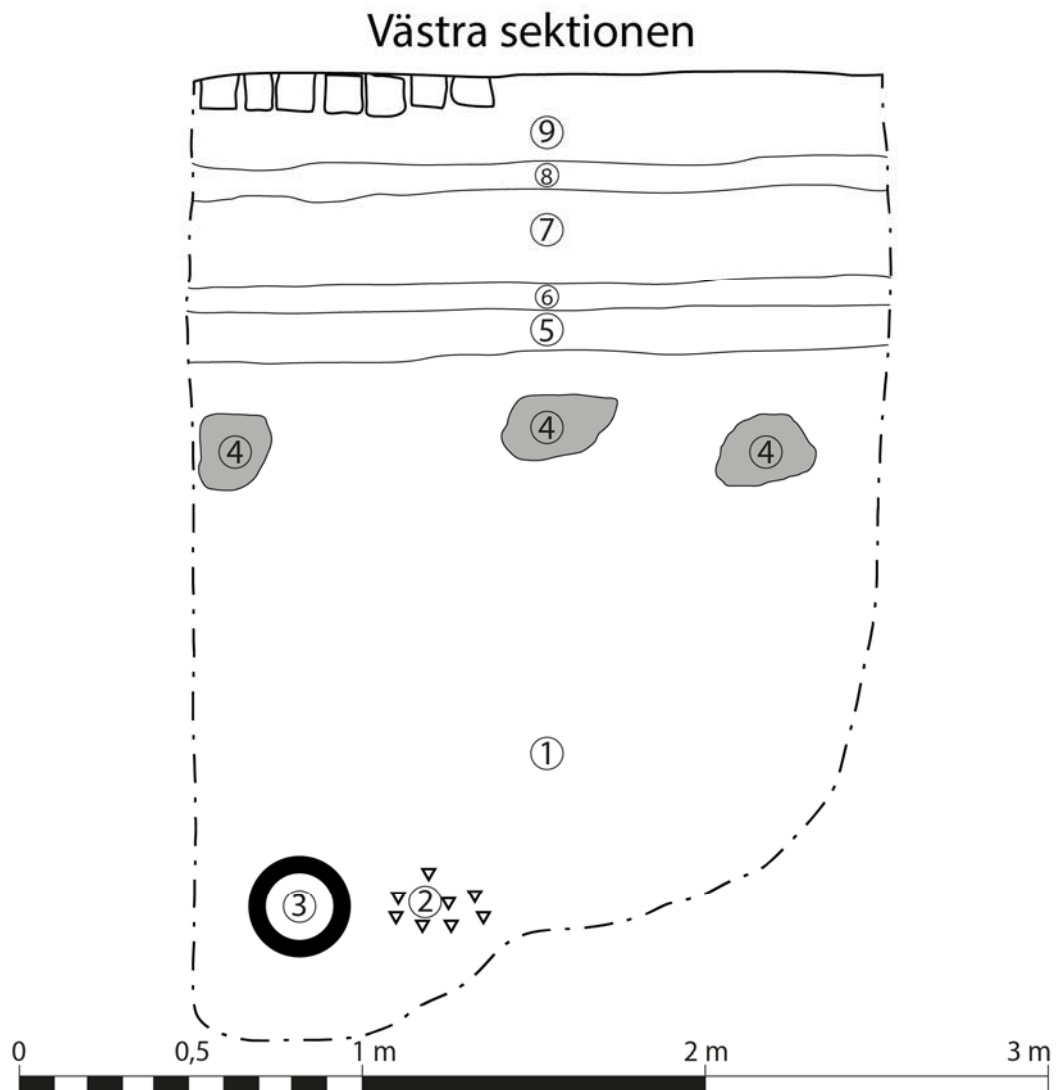
Planritning 2

Kontextbeskrivning:

1. Slut på bärlager och gråspräcklig omrörd lera vid ett djup av 1 m, under framkommer tegel, småsten, djurben.
2. Flera kablar och rör ner till ett djup av 0,65 m, därefter olika kulturlagersliknande lager.

Sektionsritning

Kontextbeskrivning:

1. Mörka kulturlager, fet lera med inslag av sot och träkol. Ej rensat och besiktigat p.g.a. djupt och smalt schakt. Ingen moränlera i schaktet, dock finns fläckvis inslag av blågrå moränlera.
2. Kalkslagningsgrop
3. 7 tums högannäsavloppsrör
4. Trolig syllstensrad från tidigare husgrund
5. Grus
6. Tomrör i bredd
7. Grus
8. Makadam
9. Grus och stenmjöl

2. Fyndlista

Kv Svartbröder 1

KM 98588

Fyndnr	Kontext	Material	Sakord	Formtyp	Del	Antal	Vikt
1	5	Keramik	Kärl	Yngre rödgods	Mynning	1	19
1	5	keramik	Kärl	Yngre rödgods	Odefinierad	1	10

2021

- 2021:1 Botanicum 15, Lund. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2016. Aja Guldåker.
- 2021:2 Hustoftagårdens halmtak. Hustofta 3:6. Höganäs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Henrik Borg.
- 2021:3 Kv Paradis 51, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2018. Adam Hultberg.
- 2021:4 Hörby kyrka, Hörby socken, Hörby kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan. Carita Melchert.
- 2021:5 Sankt Måns 21. /RAÄ Lund 73:1/. Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad & kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning samt. schaktningsövervakning 2020. Sofia Lindberg.
- 2021:6 Kv Sankt Thomas 39, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning, geoteknik 2018. Aja Guldåker.
- 2021:7 Clemenstorget. RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019–2020. Linnea Lidh.
- 2021:8 Kv Myntet 10, Lund. RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Linnea Lidh.
- 2021:9 Kv Domkyrkan 1, Lund Ändring av västportalens trappa på Lunds Domkyrka. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/ Lämningsnr L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2010. Gertie Ericsson.
- 2021:10 Kv Sankt Peter 27, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2021:11 Lunds Domkyrka, södra korsarmens trappa och fasader. Lunds stad och kommun, Skåne län. Byggnadsarkeologisk undersökning 2020. Adam Hultberg.
- 2021:12 Glemmingebro medborgarhus. Glemminge 137:1. Ystads kommun, Skåne län. Byggnadsminnesutredning 2021. Henrik Borg.
- 2021:13 Kv Tegnér 2 och 7. RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Linnea Lidh.
- 2021:14 Brunnsgratan och Östra Vallgatan. RAÄ Lund 73:1 och 175:1 / L1988:5459 och L1988:5060. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019–2020. Linnea Lidh.
- 2021:15 Kryptan 10. Fornlämning RAÄ Södra Sandby 93:1/Lämningsnr L1988:6337 Södra Sandby bytomt, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Linda Billström.
- 2021:16 Innerstaden 2:1, Magle Stora Kyrkogata, Stora Tomegatan och Agardhsgatan. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/ L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2021. Imelda Bakunic Fridén.
- 2021:17 Björka by, Kulturhistoriskt underlag. Helsingborgs stad, Skåne län. 2021. Lena Hector och Carita Melchert.
- 2021:18 Flyinge 22:44, Lunds kommun. Antikvarisk medverkan 2021. Carita Melchert.
- 2021:19 Kv Paradis 56. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning och kontroll 2020–2021. Linnea Lidh.
- 2021:20 Kv Ängen 10. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2021. Linnea Lidh.
- 2021:21 Blåherremölla 1:2. Kristianstads kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2021. Carina Melchert.
- 2021:22 Kv Paradis 45. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2021. Linnea Lidh.
- 2021:23 Örnans 1:6. Fornlämning RAÄ Örkened 64:1/L1991:5879. Örnans kulturresevat, Örkeneds socken, Osby kommun, Skåne län. Trädgårdsarkeologisk undersökning 2021. Aja Guldåker.
- 2021:24 Kv Sankt Thomas 39. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2021. Aja Guldåker.
- 2021:25 Kv Svartbröder 1. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Kristoffer Brink